

Sosyoloji ve Antropolojiden TEMEL KAVRAMLAR—Düşünmemize yarayan araçlar.

TOPLUM: insanlar tarafından yaratılmış organizasyon ya da bireyleri ortak bir kültürle bağlayan ilişkiler sistemi. Bütün insan etkileşiminin ürünleri, etrafımızda başkalarıyla birlikte yaşama deneyimi. İnsanlar kendi etkileşimlerini yaratırlar, ve bir kez yaratıldıktan sonra bu etkileşimlerin ürünleri tekrar insanlar üzerinde eylemlerini belirleme ya da sınırlandırma becerisine ya da iktidarına sahiptirler. Sıklıkla, toplumu (insanların yarattığı organizasyon) bireylerden ve toplumu yaratan etkileşimlerden ayrı bir şey olarak deneyimleriz.

İNSAN ETKİLEŞİMİNİN ÜRÜNLERİ—TOPLUMUN ÖĞELERİ

KÜLTÜR: insan gruplarını şekillendiren ve duygu, düşünce, ve davranış olarak sahneye çıkan bir dizi gelenekler, kurallar, ve semboller. Doğa ya da biyolojinin verdiği farklı olarak, temelde öğrenilen davranışlara tekabül eder; kültür insanların ürettiği (alışkanlıklar, inançlar, sanatlar, ve sanat eserleri) her şeyi kapsayacak ve bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılan şeyler için kullanılır. Bu formülasyonda, kültür doğadan ayırt edilir, ve bir toplumu diğerinden de ayırt eder.

DİL: insanların fikir, duygu, deneyimlerini ilettikleri bir sözsözsel semboller sistemi. Dil yoluyla bunlar biriktirilebilir ve kuşaklar arasında aktarılabilir. Dil sadece bir araç değildir, ya da ifade aracı değildir, aynı zamanda dünyaya dair deneyimlerimizi ve etrafımızda ne gördüğümüzü de yapılandırır ve şekillendirir.

DEĞERLER: tercihler—insanların neyin iyi, kötü, arzulanır, arzulanmaz olduğuna dair paylaştıkları fikirler. Bunlar genellikle çok geneldir, soyuttur, çeşitli durumlardaki varyasyonları kapsar.

NORMLAR: normaliteyi oluşturan kavram ve davranışlardır. Davranışsal kurallar ya da sosyal etkileşimin standartları. Bunlar genellikle değerlerden ortaya çıkar ancak aynı zamanda değerlerle çelişirler; bazen istatistiksel normlardan ortaya çıkarlar ama çoğunlukla değil. Bireysel davranış için hem rehber hem de eleştiriler sunarlar. Normlar etkileşimi şekillendiren beklentileri kurarlar.

“Kültür. Her hangi bir grup ya da toplumun kendisini ve kendi durumunu yorumlamak ve değerlendirmek için kullandığı anlam kalıplarıdır.” Bellah ve diğerleri. Kalbin Alışkanlıkları 1985:333.

“Kültür. Objektif koşullar tarafından üretilen ancak o koşulların değişmesinden sonra bile devam etmeğe meyilli, uzun vadede edinilen algılama, düşünce ve eylem şema sistemidir.” Bourdieu, Mirasçılar. 1979.

“Habitus. Bireysel bedenlerde zihinsel ve bedensel algılama, takdir etme, ve eylem şeması olarak “yerleştirilmiş” bir dizi tarihsel ilişkidir.” Bourdieu.

“Kültür. Birinin kültürüne göre davranması demek, kabaca söylersek, cemaatinin diğer üyelerinden öğrenerek geliştirdiği eğilimlerini takip etmesidir.” Hannerz, Soulside, 1969:177.

“Kültür. Sosyal grupların üyeleri tarafından sergilenen öğrenilmiş düşünce ve eylemler repertuarına tekabül eder—bir kuşaktan diğerine genetik mirastan bağımsız olarak [transfer edilmiş olan] repertuarlar.” Haris. Kültürel Materyalizm, 1979:47.

“Kültür. İnançları, ayinsel pratikleri, sanat formlarını, törenleri, aynı zamanda resmi olmayan...dil, dedikodu, hikâyeler ve günlük hayat ayinleri gibi pratikleri de içeren sembolik anlam araçları.” Swidler, “Eylemdeki Kültür” 1986:273.

“Kültür. Kültürel olan, toplumun bazı temel sosyal/yapısal ilişkilerinin yaratıcı, çeşitli, potansiyel olarak dönüştürücü bir şekilde çözülmesidir.” Willis, Uğraşmayı Öğrenmek. 1977:137.

SOSYAL ORGANİZASYON: toplumu oluşturan bölümlerin düzenlenmesi, sosyal pozisyonların organizasyonu ve bu pozisyonlardaki insanların dağılımı.

STATÜ: sosyal olarak tanımlanan nişler, pozisyonlar (öğrenci, profesör, yönetici).

ROL: her statü beklenen bir davranışlar kümesi taşır, o statüdeki bir kişinin nasıl düşünmesi, hissetmesi beklendiği, aynı zamanda başkaları tarafından nasıl ona nasıl davranılacağına dair beklentiler. Sabit ve tekrar eden davranış kalıbı haline gelen beklenen görevler ve davranışlar kümesi.

GRUP: başkalarının davranış beklentilerinin ortak temelinde etkileşen iki ya da daha fazla birbirleriyle etkileşim halinde olan insanlar; birbirleriyle ilişkili statüler ve roller.

KURUMLAR: Zaman ve mekân boyunca tekrar üretilen aktivite kalıpları. Düzenli ve sürekli olarak tekrar edilen pratikler. Kurumlar çoğunlukla insanların birbirleriyle etkileşimlerinde çözdükleri temel yaşama düzenlemeleriyle ilgilidir ve bu yolla kuşaklar arasında devamlılık sağlanır. Toplumların temel yapı taşlarıdır. Sosyal kurumlar, kendilerini oluşturan tuğlalar tarafından her an yeniden yapılandırılan binalar gibidirler.

SOSYAL YAPI: Yapı, kültür ve organizasyondaki **kalıba** tekabül eder ki bu yolla sosyal eylem gerçekleşir; zaman içinde sabit olan, çoğu zaman fark edilmeyen, ve neredeyse görünmeden değişen roller, organizasyonlar, kurumlar, ve kültürel semboller **düzenlemeleridir**. Yapı sosyal hayatta mümkün olana hem imkân sağlar hem de onu kısıtlar. Eğer bir bina toplum olsaydı, temel, destekleyen sütunlar, ve girişler alanların ve odaların (roller, organizasyonlar, ve kurumlar) çeşitli türlerine ve düzenlemelerine hem imkân sağlayan hem de kısıtlayan yapı olacaktır. Sosyal eylemin gerçekleştiği düzen ve kaynaklar (materyal ve insani) kalıplaşır ve kurumsallaşır. Hem kültürü hem de sosyal organizasyonun kaynaklarını içerir.

Sosyal yapıların çifte karakteri vardır, aynı zamanda hem şemalardan, ki sanaldırlar, hem de kaynaklardan, ki gerçektirler, oluşan bir yapı. Şemalar düşüncenin temel araçları olarak işlev görür ...formal olarak belirtilen buyruklar değil de informal ve her zaman bilinçli olmayan şemalar, metaforlar ve bu tip formal ifadelerin farz ettiği varsayımlar. Şemalar kaynakların etkileridir, kaynakların da şemaların etkileri olduğu gibi. William Sewell 1992.

Sosyal yapı. Toplumun ya da grubun üyelerinin çeşitli şekillerde karıştığı bir dizi sosyal ilişkiler organizasyonudur. Kalıplaşmış davranış ve ilişkiler. “Rol-dizilerinin, statü-dizilerinin, ve statü-serilerinin kalıplaşmış düzenlemeleri toplumsal yapıyı oluşturuyor olarak alınabilir.” Metron, Sosyal Teori ve Sosyal Yapı. P. 370.

“Sosyal Yapı. Belirli bir toplumda, rol-dizilerinin, statü-dizilerinin, ve statü serilerinin kalıplaşmış düzenlemelerinin bilinçli bir şekilde tanınması ve düzenli olarak işlevsel olması ve bunların hukuki ve siyasi normlar ve müeyyidelerle sıkıca sınırlandırılmasıdır.” Turner. Drama, Alanlar, ve Metaforlar, 237.

Sosyal Yapı: Bireylerin kendilerini içerisinde buldukları ve kendisinden mutlak surette etkilendikleri, ancak çoğunun üzerinde hiçbir kontrolünün olmadığı ve genellikle asıl doğasını bilmedikleri görece sabit sosyal ilişkiler ve fırsatlar sistemi. Greenfield. Milliyetçilik, s.2.

EYLEMLİLİK: “insanların dünyaları üzerinde eylem yapabilme kapasitesidir ve sadece dünyaları hakkında bilgi sahibi olabilmek değil, kişisel ya da kişilerarası anlam verebilmek değil ... insanların maksatlı ve düşünerek hareket edebilme gücü, birbirleriyle aşağı yukarı komplike ilişkiler içerisinde, aynı bakış açısından olmasa da, yaşadıkları dünyayı yeniden yapmak, farklı eylem yollarını mümkün ve arzulanır olarak gördükleri durumlarda dünyayı yeniden inşa etmek gücüdür.” İnsanları üreticiler olarak ele alın, araçlar olarak, ve ürünler olarak, sürücüler olarak, araç olarak ve başkalarının eylemlerinin alıcısı olarak. (Inden, 1990:23)

KİMLİK: mahrem ya da kişisel dünyayı kültürel formların ve sosyal ilişkilerin kolektif alanı ile birleştirir. Kültürel materyaller ve sosyal alış-verişlerden emprovize edilen hayaller, bilinçler, üretilen benin yansımaları. Geçmiş, şimdi ve gelecek arasında kalan, sürekli müzakere halinde olan. Birleşik, tek, orijinal ya da genetik öznelerden ziyade, pek çok, çoğu zaman birbiriyle çelişen kendini-anlama ve performanslar karışımı, çoğunlukla bedenle sınırlı değil ama materyal ve sosyal çevreye yayılan, çok azı dayanıklı olan.

EŞİTSİZLİK:

SOSYAL KATMANLAŞMA: insanların sosyo-ekonomik olarak tabakalara ya da katmanlara ayrılması. Sosyal katmanlaşmadan bahsettiğimizde, toplumda bireylerin eşit olmayan konumlarda olmasına dikkat çekeriz. Daha büyük geleneksel toplumlarda ve endüstrileşmiş ülkelerde bugün refah, mülk, ve materyal mallar ve kültürel ürünler anlamında bir katmanlaşma vardır.

IRK: doğuştan ya da değişmeyen fiziksel özellikler dolayısıyla kendisini farklı tanımlayan ya da başka gruplar tarafından farklı olarak tanımlanan bir insan grubu. Sosyal olarak fiziksel kriterler temelinde tanımlanan bir grup.

ETNİSİTE: belirli bir insan topluluğunun kendilerini diğerlerinden ayırt eden kültürel pratikleri ve görünüşleri. Etnik grubun üyeleri kendilerini toplumdaki diğer gruplardan kültürel olarak farklı görürler, ve diğerleri tarafından da böyle görülürler. Pek çok farklı özellik etnik grupları birbirlerinden ayırt edebilir ancak en yaygınları dil, tarih ya da soy—gerçek ya da hayali, din, ve süslenme stilleri. Etnik farklılıklar tamamen öğrenilir.